antagandet, att Salzburgshandskriftens 28-typiga runrad skulle gå tillbaka till Alkuin. A. Blyth Webster har vid sin filologiska undersökning av korsens inskrifter (publicerad i Brown a.a.) ansett sig kunna biträda Browns uppfattning. Även J. Brøndsted, *Early English ornament* (1924), s. 74f., ställer, ehuru han på väsentliga punkter icke delar Browns åsikter, med sin datering till ca 700, korsen i tiden före Alkuin.

I någon mån skulle denna tidigare datering av korsen och calc-runans första uppträdande få stöd genom runans förekomst i en kyrklig kalender som Lödösestickan. Vid 700-talets inträde verkade kyrkans lärde i England med stor framgång. Förgrundsgestalten framför andra var Beda (o. 673–735) — också han från Northumberland — vars nyskapande arbeten på tideräkningens område blev av största betydelse för hela Västerlandets kronologiska vetande och dess praktiserande. Det förefaller då icke alldeles onaturligt, att idén till den kalendertyp med otvetydigt anglosaxiskt inslag, som i dag finns bevarad endast från Lödöse men känd även genom handskriften från Hohenburgs kloster i Elsass, en gång skulle kunna ha uppstått i kretsen kring Beda. Även om belägg saknas i hemlandet, torde man kunna utgå ifrån, att calc-runans applicering på en kalender av detta slag måste ha skett, medan de anglosaxiska runorna ännu voro i levande bruk och runans namn en realitet, eller i varje fall med kunskapen härom bevarad. Av allt att döma infaller också runskriftens blomstringstid i England under 600- och 700-talen. Senare finner man allt oftare enstaka tecken i runinskrifterna ersatta med latinska bokstäver. När Herrad von Landsperg på 1100-talet skriver sin *Hortus deliciarum* ha runorna i England helt spelat ut sin roll, och calc-runans språkliga innebörd har varit för henne okänd, liksom den måste ha varit det för Lödösestickans nordiske ristare.

234. S:t Peders sn, Lödöse, Kroken 1:16. Nu i Statens historiska museum

Pl. 180

Litteratur: R. Ekre, Fyndanmälan t. Statens historiska museum $^{28}/_{2}$ 1964 (VHAA 1782/64), brev t. E. Svärdström $^{29}/_{2}$, $^{24}/_{8}$ 1964 (ATA).

En liten blyplåt med runinskrift påträffades vid arkeologiska grävningar i Lödöse 1961 på 100 cm djup i ett mindre provschakt i sydöstra hörnet av Kroken 1: 16. Föremålet låg inom en husgrund. Det förvaras nu i Statens historiska museum, inv.nr 27.600: E 1.

Blyplåten är till formen rektangulär. Längd 4,2 cm, största bredd 3,7 cm, tjocklek 0,3 cm. Vikten är 57,794 gram. Plåten har från början varit större. Den vänstra kanten samt den nedersta äro jämna och förefalla ursprungliga, de övriga två äro brottytor. Endast ett av hörnen skulle således vara intakt. Sju runor stå ristade invid plåtens övre kant med början 1,5 cm från den vänstra kanten. Inskriften är 2,5 cm lång, runornas höjd 0,9–1,1 cm. Blyplåtens baksida har ingen ristning.

Inskrift:

un marka
5

Un(a) marca.

»En mark.»

Till läsningen: Inskriften innehåller inga sk. I 1 **u** når bst icke ner i jämnhöjd med huvudstavens bas; från bistavens mitt svänger en grund linje in mot hst och korsar denna — felristning? 2 **n** har ensidig bst. I 3 **m** är den högra bst kort; möjligen har den varit längre och spetsen gått förlorad. Kring nedre delarna av r. 4 och 5 är metallens yta mycket skrovlig. 4 **a** har liksom 7 **a** ensidig bst. 5 **r** är vändruna; övre delen av bst är tydlig, den nedre spåras svagt; runan är något kortare än de övriga. 6 **k** är också vändruna; runans topp har gått förlorad i ett bortslag. Detsamma gäller hst ovanför bistavens ansättning i 7 **a**. Efter 7 **a** finnas inga spår av någon ytterligare runa.

Inskriften är den latinska uttrycksformen för viktvärdet 1 mark, lat. *marca*, fsv. *mark* f. Blyplåten förefaller alltså i förstone att vara en vikt, men i sitt nuvarande skick i så fall icke en helmark utan en kvartsmark. Den fyrdubblade vikten 231,176 gram, svarar nämligen närmast mot en kölnisk mark. Värdet för den kölniska marken, som är tyngre än de nordiska lokalvarianterna av ädelmetallmarken, har visserligen icke kunnat exakt fastställas, men det har beräknats ligga något under 234 gram (se N. L. Rasmusson, artiklarna Mark och Mark kölnisk i *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 11, 1966, sp. 425 och 433). Uttrycket kölnisk mark är för Nordens vidkommande tidigast belagt i Sverige 1278, i Danmark 1282, i Norge 1305. En särskild Lödösemark finns nämnd (1311, SD 1825), men dess vikt är okänd.

Eftersom föremålet, av inskriften att döma, ursprungligen har varit ungefär fyra gånger så stort, bör plåten ha haft en yta av ca 60 cm². Som vikt betraktad vore den onekligen ganska otymplig och obekväm att hantera vid vägning. Den saknar också varje spår av stämplar. En annan synpunkt på föremålet bör därför övervägas. Inskriften kan faktiskt ha tillkommit enbart som upplysning om den ursprungliga blyplåtens vikt, d. v. s. varans — blytackans. Skulle så vara förhållandet, och det förefaller rimligt, ha vi nu inga möjligheter att förbinda inskriften på den fragmentariska blyplåten med någon bestämd mark, varken den kölniska eller någon av de nordiska lokalvarianterna.

För en datering av föremålet ge runorna, som äro av ordinär medeltida typ, icke utslag.

På ett runt träföremål, 11 cm i diameter, med välvd översida, plan undersida och ett hål i mitten, påträffat 1962 å Kroken 1:16 (SHM inv.nr 27.600: X 71) finnas några svagt ristade streck, av vilka det första har en viss likhet med en **f**-runa. Ristningen går dock icke att reda, och det är omöjligt att avgöra, om runskrift över huvud taget har varit avsedd. Föremålet påminner till formen om en sländtrissa men är tillskuret utan omsorg.

235. S:t Peders sn, Lödöse, Kroken 1:22. Nu i Lödöse museum

Pl. 180

Litteratur: R. Ekre, Brev t. E. Svärdström $^{24}/_{8}$ 1964 (ATA).

Ett nätsänke (el. vävtyngd?) med en fragmentarisk runinskrift påträffades som lösfynd våren 1964 inom Kroken 1:22 i Lödöse. »Fyndet gjordes i fyllnadsjord (nära markytan), som uppschaktats vid grundgrävning eller troligare ledningsgrävning för hyreshuset Fornäng 2 1961–63» (R. Ekre). Detta byggnadsområde undersöktes arkeologiskt 1961–62, men den fyndförande schaktningsjordens närmare proveniens är oklar. Föremålet tillhör Lödöse museum, inv.nr 156.

Grå täljsten. Längd 13 cm, bredd 10,5 cm, största tjocklek 2,8 cm. Runornas höjd 2,5 cm. Stenen har haft formen av en bredoval, flat kläpp. Ungefär en tredjedel av föremålet har slagits bort. Ett ca 1,5 cm vitt, borrat hål är bevarat med nötningsspår, i övre kanten, av ett grovt snöre. Inskriften, som genom bortslaget har blivit fragmentarisk, har ristats till vänster om hålet, utefter föremålets rundade kant, i riktning uppifrån och nedåt. På baksidan är nedanför hålet ristat ett korsat kors av latinsk form. På samma sida, till höger om hålet finnas några korta, djupa repor, som möjligen ha varit ett bomärke.

Inskrift:

hol - - - -
5

Till läsningen: 1 **h** är säker; bistavarna korsa varandra strax t. v. om hst. R. 2 har dubbelsidiga bistavar gående snett uppåt höger, d. v. s. den medeltida normalformen för **ø**; runan avser dock, i likhet med förhållandet på runklockan i Flakeberg (Vg 221), sannolikt **o**. 3 **l** har tämligen kort bst; möjligen har den varit längre med yttersta delen nu förlorad i bortslaget. Efter 3 **l** följer nedre hälften av en hst utan spår av bistavar, därefter nedersta spetsarna av två stavar samt troligen spår av ytterligare en. Övre delarna av dessa 3–4 obestämbara runor ha gått förlorade i bortslaget.